

Broj 3, Godina II, 15. Siječnja 1992, Zagreb, Cijena 50 CRD

HRVATSKI VOJNIK

DOMOLJUBLJE I PROFESIONALIZAM

ZASTO JE SRBIJA PRISTALA NA PRIMIRJE?

Neovisno od toga hoće li borbe u Hrvatskoj ponovno eskalirati ili će primirje opstati, za Hrvatsku je od čvrnog značaja sama činjenica da je Srbija pristala na primirje i dolazak mirovnih snaga Ujedinjenih naroda pod uvjetima koji njoj politički ne odgovaraju, koji su, dapače, suprotni srbijanskim maksimalističkim i »rezervnim« političkim ciljevima. Naime, dolazak mirovnih snaga na krizna područja podrazumijeva odlazak agresorske vojske iz tih dijelova Hrvatske, kao i razoružanje takozvanih kninskih, okučanskih ili vukovarskih »teritorijalaca«. Koliko je takvo rješenje težak udarac pobunjenicima, svjedoči i reakcija Milana Babića, njihova šefa, koji se čudi nad time što posebni izaslanik UN Cyrus Vance s njime nije htio razgovarati, i koji kaže da je neprihvatljiv dolazak mirovnih snaga Ujedinjenih naroda na krizna područja, odnosno na područje što ga kontroliraju Babić i njegov slavonski dvojnik po funkciji i zločinima Goran Hadžić. Srbijanska je vlada odmah reagirala na takvo Babićevo ponašanje, napadajući Kninjane zato što ugrožavaju primirje. Beograd se dakle prvi put od početka rata distancirao od Knina na najvišoj političkoj razini. To upućuje na to da je Beograd svjestan kako je, bez obzira na pojedine dobivene bitke, izgubio rat, kako se Hrvatska definitivno uspjela izvući ispod njegova patronata, a da pritom neće — neovisno od trenutnih osvajanja — izgubiti bilo koji dio svojeg područja.

Hrvatska je rat vodila i dobivala na dvije razine: diplomatskoj i vojnoj. Vještim i strpljivim pregovaranjem, dr. Franjo Tuđman uspio je poslije devet stotina godina obnoviti punu, neospornu hrvatsku državnost i tako stvoriti preduvjet za prekid vatre. S druge pak strane, Hrvatska vojska nije dopustila

da neprijatelj, prije naših diplomatskih uspjeha, zauzme Hrvatsku, obori našu legitimnu vlast i nasilno nas zadrži u Jugoslaviji. Dapače, svojim posljednjim pobjedama (osobito u Slavoniji i Lici) HV je dokazala neprijatelju da je okupacija Hrvatske nemoguća, da su žrtve mnogo veće od procijenjenih i da rat, čak i kad bi JA potpuno iskoristila svoje strateške esalone (sve dalekometne raketne sustave) ne može završiti njihovom pobjedom.

Situacija na bojištima je stoga diktirala tijek posljednjih, za Hrvatsku dosad najuspješnijih pregovora. U normalnim ratnim uvjetima među dvjema zemljama (u ovom slučaju Hrvatskom i Srbijom) razumljivo je da i diplomatski i vojni argumenti imaju podjednaku težinu.

Međutim, činjenica da je Hrvatska vojska svojim uspjesima i svojom snagom odredila značaj pregovora o miru u konkretnom slučaju ima iznimno veliku važnost.

Prema mišljenju mnogih naših vojnih stručnjaka, Jugoslavenska je armija prije početka općeg sukoba (dakle početkom rujna prošle godine) bila tehnološki stotinu puta jača od hrvatskih postrojbi. Četiri mjeseca kasnije ta, stotinu puta slabija hrvatska vojska, spada među one čimbenike koji određuju uvjete pregovora u miru. Bitno je dakle uočiti da je za svega četiri mjeseca Hrvatska vojska postala dovoljno snažna da bi djelatno zapriječila agresorske planove i da bi Srbiji zaprijetila potpunim vojnim porazom ili, u najgorim slučajevima, dugogodišnjim ratom bez pobjednika, koji Srbija teže podnosi od Hrvatske, s obzirom na bolju strukturu ostatka hrvatskog gospodarstva, ali i na neusporedivo veću pomoć što Hrvatska dobiva iz inozemstva (ta će pomoć, s priznanjem RH kao subjekta međunarodnog prava, postati još većom.)

Kako su hrvatske postrojbe postale jednako snažan argument dr. Tuđmana kao i diplomatski potezi?

Kad je riječ o tomu, valja prvo uočiti realni povijesni fenomen. Prije sedam mjeseci, u vrijeme promocije prvih jedinica Zbora narodne garde na Zagrebavu stadionu, Hrvatska nije imala nikakvu organiziranu vojsku. Postojao je general Spegelj i svega desetak aktivnih časnika, postojalo je dvadesetak tisuća ljudi pod oružjem, uglavnom pješadijskim, ojačani s nekoliko desetaka policijskih borbenih vozila, stotinjak »flakova«, nešto »ora«, minobacača, strijela i armbrusta. Nije bilo tenkova, teške artiljerije, VBR-a, suvremenih protuzračnih sustava, maljutki, dalekometnih raketa zemlja-zemlja ratne mornarice, helikoptera i aviona. Uopće nije bilo streljiva, a dobar dio naših oružnika nalazio se u sklopu policijskih snaga, gdje su im rukovoditelji bili, katkad, srbijanski doušnici.

Samo sedam mjeseci kasnije Republika ima vrlo snažnu vojsku. Hrvatska je mornarica danas ne samo kadrovska nego i tehnološki nadmoćna neprijatelju, pa zato se treba čuditi što u vrijeme opće ofenzive prije primirja JA nije pokušala ponovno blokirati hrvatske luke. Više ih nema čime blokirati. Hrvatsko ratno zrakoplovstvo danas je stvarnost, iako ne smijemo detaljno govoriti o tom rodu naše vojske. Hrvatska posjeduje dalekometno oružje s kojim može, bude li potrebno, gadati Novi Sad i Beograd, o čemu je posvjedočio i gospodin Manolić u razgovoru za Nedjeljnu Dalmaciju. Hrvatsko se topništvo sve više približava tehničkim mogućnostima neprijateljskog topništva, o čemu svjedoči narastajuća panika u Kninu, Benkovcu i Obrovcu, kao i činjenica da je Vojnić platio za novogodišnje razara-

nje Karlovca. U pješaštvu smo od samog početka bili nadmoćni, a veliki uspjesi na zapadnoslavonskoj fronti, djelovima istočnoslavonskog bojišta (Divoš, Baranja, povrat dijela Ernestinova) govore kako je HV kadra izvoditi i velike združene operacije te suprotstavljati se masovnom pokretu neprijateljskog oklopa.

Takvo narastanje Hrvatske vojske (što ga je kapetan fregate Domazet bio najavio još u početku listopada) iznenadilo je neprijatelja i poremetilo sve njegove planove. Što je, međutim, utjecalo na povijesno doista jedinstvenu činjenicu da je dvadesetak tisuća policajaca i gardista dragovoljaca za samo pola godine preraslo u suvremenu, discipliniranu i solidno naoružanu vojnu silu, koja se može adekvatno suprotstaviti trećoj najjačoj komunističkoj armiji u Europi?

Tri su razloga tako brzog nastanka Hrvatske vojske. Kao prvo, poslije agresije na Sloveniju, koja je označila i kraj bilo kakve Jugoslavije, mnogo najcjenjenijih časnika JA prešlo je na našu stranu. Jugoslavenska armija, osim generala Kadijevića i ratnog zločinca generala Mlađića, u ovom trenutku ne raspolaže ni s jednim oficirima koji bi se po svojim vojničkim sposobnostima mogao mjeriti s generalima Tusom, Spigeljem, Stipetićem, Agotićem ili s brigadirima Gorinšekom i Jezerčićem (posebno je važno istaknuti da je jedan Slovenac a drugi Srbin). Otkako je Hrvatska sredinom rujna blokirala vojarne i otvoreno rekla tko je naš pravi protivnik u ovom ratu, na našu je stranu prešlo i mnogo vrijednih nižih časnika, neovisno od nacionalne pripadnosti.

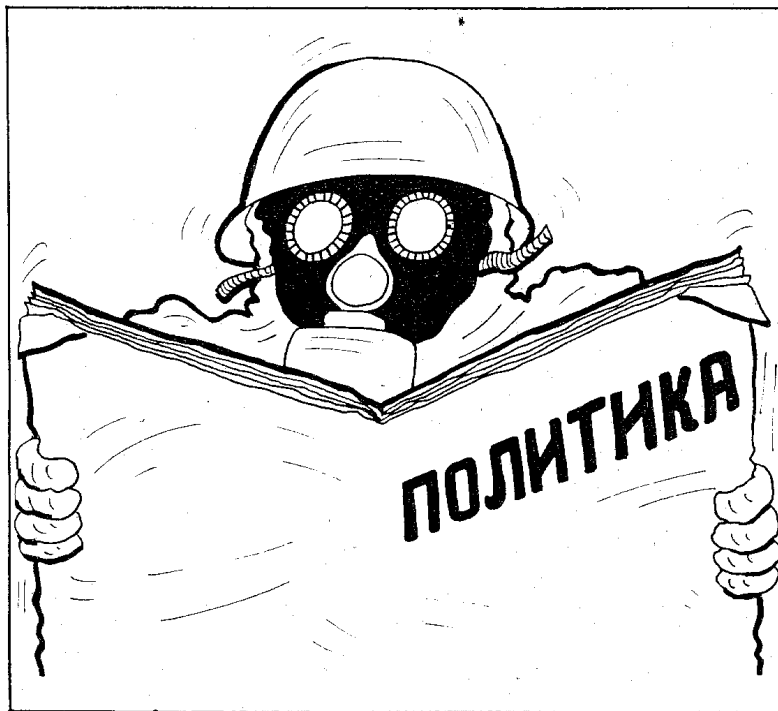
Naša časnika nadmoćnost osobito je izražena u mornarici. Admirali Letića i Grubišić bili su dugo godina, uz admirala Šimića, kojeg je ubio KOS stožernici JRM — njihovim prelaskom u HRM, kao i stupanjem admirala Ercega i Morellia na pravu stranu, JRM je ostala bez ijednog uglednog admirala. Činjenica da je već umirovljen admiral Kandić (umirovljen zato što nije htio ratovati protiv Hrvatske) ipak imenovan komandantom Pomorske vojne oblasti Kumbor, govori o nedostatku časnika u redovima Jugoslavenske ratne mornarice.

Drugi ključni čimbenik stvaranja velike i uspješne Hrvatske vojske jest visok moral naših vojnika. Ovo nipošto nije tek propagandna fraza. Jer, borac

u uniformi Hrvatske vojske gotovo šest mjeseci sučeljavao se s nedostatkom streljiva, s lošom organizacijom obrane (koja je poboljšana tek u listopadu), s lošom prehranom, sa slabim i neujednačenim naoružanjem...

Naši su vojnici, neovisno od svih tih objektivnih slabosti, uspjeli — uz ne prevelike gubitke — održati velik dio

kom djelatnošću. Hrvatska je vojska tako izgrađena kao posve apolitična vojna ustanova, što je čvrsta razlika u odnosu na Jugoslavensku armiju. I s druge, hrvatske vojničke strane, na takvo je ponašanje naših političara stigao odgovarajući odgovor. Nijedan hrvatski časnik (ne računajući nesretnu iznimku pukovnika Dedakovića) ne miješa

linije fronte protiv neusporedivo bolje opremljenog i organiziranog neprijatelja. Treba, stoga, imati razumijevanja i za pojedine ekscese, za pojedina napuštanja bojišta i prepuštanja tehničkih sredstava neprijatelju. Takvi su izgredi, u krajnjoj liniji, ipak rijetke iznimke u odnosu na većinu onih koji su se u neljudskim uvjetima, uz potpunu tehnološku inferiornost, suprotstavljali postrojbama JA.

Treći glavni faktor izrastanja hrvatskih obrambenih snaga u snažnu i organiziranu armiju jest političkog značaja. Hrvatska je politika dopustila časničkom zboru da ravna našom vojskom bez ikakvih političkih ograničenja. Posve je nevažno kakvu političku prošlost ima neki od hrvatskih časnika ili vojnika. Svi su oni za republički vrh, punopravni pripadnici Hrvatske vojske, koji ugled stječu samo svojim ponašanjem na bojištu, a nipošto politič-

se u političke poslove, ne sugerira političarima što da u određenom trenutku poduzmu. Hrvatska vojska danas je dakle profesionalna državna ustanova koju krasi domoljublje, ali koja ne želi zlorabiti to domoljublje u svrhu postizanja političkog utjecaja u državi i društvu.

Hrvatska vojska uspjela je postati jedan od najvažnijih čimbenika u rješavanju jugoslavenske krize a da istodobno nije postala politički utjecajna snaga u Hrvatskoj. Takav razvoj Hrvatske vojske upravo je uzoran. U ratu s mnogo jačim protivnikom Hrvatska je vojska postala jedan od onih čimbenika na koje se Republika posve pouzdano može osloniti, što je bitno utjecalo i na Sarajevsko primirje. Znajući kakav je njezin stvarni položaj u hrvatskom društvu, HV zauzvrat ne traži nikakve političke ili materijalne privilegije.

DAVOR BUTKVIĆ

SHOW MORA IĆI

Od početka rata u Hrvatskoj čula su se povremeno, pa i od onih koji u njima rade, mišljenja da treba zatvoriti kazališta, jer dok zemlja go-

u plamenu nije se uputno zabavljati. Kao argument za otvorene teatre, s druge strane, koristio se čuveni Churchillov poziv glumcima i publici u Londonu tijekom II. rata da ostanu na svom mjestima za vrijeme predstava. Nijemcima se tako davalo do znanja da njegovo zrakoplovstvo ostaje nemoćno pred narodnim prkosom i ponosom, odnosno Shakespeareom, koji je utjelovljenje engleskog duha. Stvorena je razna atmosfera koja je vrijedila kao oružje u psihološkom ratu, a kritika »The Show Must Go On« (»Show mora ići«) koju su glumci koristili kao veto pravilo, pretvorila se u geslo umjetnika okupljenih u *Croatian Art Forum*.

Boraveći u Zagrebu prije nekoliko godina, čuveni francuski filozof i pisac, koji je Francuskoj otkrivao istinu o njezima i prozreo u tamošnjoj javnosti prisutnu ideju o Srbiji kao čuvaru demokracije, uočio je da se hrvatski spomenici kulture tretiraju kao neprijatelji. Alain Finkielkraut, autor koji se bavi pitanjem sjećanja, sreće i zaštite spomenika, uvida da je sprskoj armiji važna kultura jedan od najopasnijih protivnika i zato se svom silinom namjerno omaljuje na crkve, knjižnice, spomenike. Jedna od slika koja je, uz užase i asakra i spaljene kuće, ostala prilično nezapažena, mogla bi uz osječko-aljeno kazalište postati simbolom osuđene hrvatske Talije, a prikazuje ulpturu Marina Držića ranjenu u hotinama granata. Razgovor na temu »Smije li šutjeti Talija u Hrvatskoj?«, ako se još postavljao na početku rata s upitnikom, s vremenom je dobio jasan odgovor »Ne smije!«. Koliko se kazališta u Lijepoj Našoj doista ljučila u oslobodilački rat na pravi čin, a koliko su bila samo nijemi omatrači moguće je vidjeti iz repertoara kojim (ni)je odgovoreno zahtjevu trenutka. Gotovo je nevjerovatno i nepuno zanemarivanje baštine, napodubrovačke, koja se nametala u svojoj prozlosti idejom slobode i nepokojnosti, koja je u trenucima najžešćih logorskih divljanja po hrvatskoj Ate trebala biti moćnim oružjem koje prijatelja ponizuje u barbarstvu i odnosti svijesti, one dubrovačke svijeskoja podjednako cijeni stih i stablo jeseno iz daleka svijeta, pomno njeno stoljećima u Arboretumu.

Nevjerojatno je koliko je zaboravljen Krleža koji bi na budućem hrvatskom »West Pointu« morao postati poseban predmet izučavanja. Iz njegovog se ratnog opusa moglo naučiti štošta o mentalitetima i svrhama vojevanja, pobjednicima i poraženima. Na početku kazališne sezone Krležu otkriva Slovenac Vito Taufer, u riječkom teatru postavivši znamenito »Kraljevo« koje je u režiji Dina Radojevića 1970. označilo jednu od najznačajnijih predstava u našem kazalištu. Vito Taufer je nazivan »Malim Princem« koji je dramsku klasičku priču o lutanju na putu od lutanju poslije Trojanskog rata postavio na dva sasvim različita načina u Ljubljani i Zagrebu. Bili su to spektakli »Odisej i sin ili svijet i dom«.

»Kraljevo« se događa u Zagrebu, ljetne noći na sajmištu kojim odjekuju tamburaški zborovi, bauljaju pijani purgeri, kumeki, kelneri, Cigani, flundre, soldati, svi oni Krležini statisti Povijesti koja ih je ogrnula crnim plaštem i prijeti im smrću. To se ozračje dosad obično prikazivalo kao proščenje s licitarskim srcima koje podsjeća na staklo kakva naivnog slikara.

Taufer kao izrazit postmoderni autor ovo ludilo pretvara u glazbu i pokret. Skladatelj Stanko Jutbašić sajmište je obradio kao sklop cjelokupne glazbe dvadesetog stoljeća, od brehtovskih songova do brodvejskog mjuzikla i brojnih hrvatskih motiva. Koreograf Matjaž Farič napravio je veliki

banquet s kreaturama koje ponavljaju iste pokrete kao u čuvenim spektaklima Jana Fabrea, a taj uvod pretapa se s jedva zamjetljivim folklornim nijansama koje na kraju prelaze u savršene stilizirane revije režirane po najstrožim uputama Vincenta Minellia. Ono što se površno i obično naziva »hrvatski udes«, a drugi je naziv za bezvoljnost i »kajbubuizam«, stavljeno je u mnogo širi evropski kontekst. Tek uz ovu univerzalizaciju »Kraljeva« stvorena je mreža u kojoj opća mjesta hrvatske povijesti ne bivaju samo lokalna, već se u njima prepoznaju opći motivi, od povijesnih do umjetničkih.

Sajmišna lica postala su superdizajnirana lica iz Dick Trace-estetike, utvare iz filmova Davida Lincha. Krležin četverokut postaje skup stereotipova iz pop-kulture. Janez, igra ga gardist Zarko Potočnjak, izgleda kao sablast iz Monthy Pytona, Herkules Galliana Pahora je MTV-mutant, Stijef Denisa Brižića prototip pjesnika-boema, a Anku igra Elis Lovrić u maniri Marilyn Monroe. Elis je ove godine jedina netalijanska stipendistica na čuvenoj rimskoj glumačkoj akademiji.

Drugi projekt koji otkriva Krležu kao završenog komentatora rata jest monodrama koju je režirao Georgij Paro, inače izvrstan poznavatelj Krležina kazališta, koji je u protekloj sezoni postavio danas već znamenite »Zastave« s Anom Karić i Reneom Medvešekom. »Krležini ratni dnevni« koje govori Božidar Orešković sjajan su prilog tvrdnji da je Krleža u svojim zapisima predvidio budućnost, bilježeći pojave oko sebe u ratna doba kojima je hrvatska povijest oduvijek obilovala.

IVICA BULJAN